

Bölüm 1

OSTEOPOROZ VE HEMŞİRELİK BAKIMI

Aylin PALLOŞ

Giriş

Bilim ve teknolojiadaki ilerlemeler ile birlikte, yaşam koşulları (*kentlerde yaşam, çekirdek aile yapısına geçiş, kadının çalışma hayatına girmesi vb.*) ve sağlık hizmetlerindeki gelişmelerin (*koruyucu sağlık hizmetlerine verilen önem, erken tanı ve tedavi yöntemlerindeki ilerlemeler, yeterli ve dengeli beslenme olanaklarının artması, enfeksiyon ve hastalıklara bağlı ölümlerin azalması, anne-bebek ölüm hızlarının azalması vb.*) yaşam süresini uzatması beraberinde çeşitli fizyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunları da gündeme getirmiş; osteoporoz gibi kaliteli yaşamayı etkileyen ve sıklıkla ileri yaşlarda ortaya çıkan sağlık sorunları dünyada olduğu gibi ülkemizde de önem kazanmıştır (Özdemir, 2016; Baykan, 2011; Kılıç, 2009; Ruda, 2000; Seçginli, 2007). Ülkemizdeki osteoporoz prevalansı kadınlarda %9, erkeklerde ise %0,6'dır (Attila, 2015).

Osteoporozun en önemli klinik belirtisi, kemik kırıkları ve bunlarla ilişkili komplikasyonlardır. Kırıklar tüm kemiklerde olabilmekle birlikte; sıklıkla omurga, el bileği ve kalça kemiklerinde görülmektedir. Osteoporoza bağlı kırıklar, önemli mortalite ve morbidite nedenidirler. Kırıkların; yavaş iyileşmesi, şekil bozuklukları ve kemik ağrısına neden olması bireyin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve çevresindekilere bağımlı hale getirmektedir. Vücut postüründeki değişimler beden imajının bozulmasına neden olurken, bağımlılıkta artış ile birlikte, sosyal izolasyon ile benlik saygısında azalma ve depresyon deneyimlenebilmektedir. Ayrıca; iş gücü kaybı, hastaların hastane yataklarını işgal etmesi, çok uzun süreli ve pahalı ilaçların kullanılmasının yol açtığı ekonomik boyutu nedeni ile de osteoporoz önemli sağlık sorunları arasında yer almaktadır (Keen, 2007; Murray, 2006; Radziunas, 2006; Sasser & ark., 2005; Aksu & ark., 2005; Kılıç & Erci, 2004; Akan, 1999; Hunt, 1999).

Osteoporozun Tanımı ve Sınıflandırılması

Osteoporoz; kemik yapısı ve mineral yoğunluğunda bozulmaya neden olarak kemiklerde kırılabilirliğe yol açan kronik, ilerleyici, metabolik bir hastalıktır (Tülek, 2017; Abay & ark., 2014).

Dünya Sağlık Örgütü kemik mineral yoğunluğuna (KMY) göre osteoporozu aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır.

Uygulama

Bu aşamada bilişsel beceriler, iletişim becerileri ve psikomotor beceriler kullanılarak osteoporozun bakım ve tedavisi için gerekli hemşirelik girişimleri uygulanmaktadır (Kaya, 2012).

Değerlendirme

Osteoporozu olan bireyin gereksinimleri doğrultusunda uygulanan hemşirelik bakımı sonucunda, planlama aşamasında belirlenen amaç/beklenen hasta sonuçlarına ulaşıp ulaşılmadığı değerlendirilmekte ve değişen gereksinimlere yönelik yeniden planlamayı yapmaktadır (Kaya, 2012).

Kaynakça

- Abay, H., Kaplan, S., Pınar, G., Akalın, A. (2014). Çağın pandemisi: osteoporoz ve güncel yaklaşımlar. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik E-Dergisi*, 2(2), 1-12.
- Akan, N. (1999). Osteoporoz olgusunda hemşirenin bilmesi gerekenler. *C.Ü.Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 3 (2), 1-9.
- Akansel, N., Özdemir, A., Tunç Çıtak, G. (2003). Steroid ilaçların uygulanmasında hemşirenin sorumlulukları. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 12-15.
- Akdemir, N., Birol, L. (2003). İç Hastalıkları ve Hemşirelik Bakımı. İstanbul: Vehbi Koç Vakfı SANERC Yayın.
- Aksu, A., Zinnuroğlu, M., Karaoğlu, B., Akın, S., Kutsal, Y.G., Atalay, F., Dinçer, G. (2005). Osteoporoz, eğitim durumu ve farkındalık düzeyi araştırma sonuçları. *Osteoporoz Dünyasından*, 11(1), 36-40.
- Akyüz, A. (2007). Osteoporoz. Nalan Akbayrak, Sibel İlhan, Gülsüm Ançel, Ayla Albayrak (Ed.), *Hemşirelik bakım planları (dahiliye-cerrahi hemşireliği ve psiko-sosyal boyut)* içinde (391-395). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Allsworth, A. (2005). Osteoporosis nursing implications. J.D. Kneale, P.S. Davis (Eds.), *Orthopaedic and trauma nursing* içinde (380-389). China: Churchill Livingstone Elcivier.
- Arasıl, T. (Ed.). (2002). *Osteoporoz*. İstanbul: Epsilon Matbaası.
- Arsalan, H., Altınsoy, N. (2004). Klimakterik dönemde vazomotor bozukluklar ve cinsel işlevleri ile ilgili yakınmalarda hemşirelik danışmanlığının etkisi. *Androloji Bülteni*, 19, 360-364.
- Atik, O.Ş. (Ed.). (1998). *Osteoporoz*. Ankara: METEKSAN A.Ş. Baskı Tesisleri.
- Attila, S. (2015). Kronik ve dejeneratif hastalıklarda beslenme. Çağatay Güler & Levent Akın (Ed.), *Halk sağlığı* içinde (1298-1309). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Avioli, L.V. (2002). *Clinician's manual on osteoporosis*. (2nd ed.). London: Science Press.
- Baykan, Z. (2011). Yaşlı sağlığı. Yusuf Öztürk & Osman Günay (Ed). *Halk sağlığı genel bilgiler* içinde (769-792). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Domaniç, Ü., Göksan, B. (Ed.). (2000). *Osteoporoz*. İstanbul: Türk Ortopedi ve Travmatoloji Derneği Yayınları.
- Erdemir, F. (2012). *Hemşirelik tanımları el kitabı*. (Firdevs Erdemir, Çev.Ed.). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Erdoğan, C. (2001). Osteoporoz: tanımı ve sınıflaması. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 4, 484-487.
- Erkal, S., Pek, H. (1993). Beden imajında değişimler ve hemşirenin rolü. *Hemşirelik Bülteni*, 7, 61-71.
- Eryavuz, M. (Ed.). (1999). *Osteoporoz*. İstanbul: İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Komisyonu Yayın No: 12.
- Hunt, A.H. (1999). Metabolic conditions. A.B. Maher, S.W. Salmond, T.A. Pellino (Eds.), *Orthopaedic nursing* içinde (431-450). Philadelphia: WB Saunders Company.
- Karadakovan, A. (2014). Yaşlılık ve bakım. Ayfer Karadakovan & Fatma Eti Aslan (Ed.), *Dahili ve cerrahi hastalıklarda bakım* içinde (105-123). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Kaya, H. (2012). Uygulama ve değerlendirme. Türkinaz Atabek Aştı & Ayişe Karadağ (Ed.), *Hemşirelik esasları bilim ve sanatı* içinde (201-208). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
- Keen, R. (2007). Osteoporosis: strategies for prevention and management. *Best Practice & Research Clinical Rheumatology*, 21,109-122.

- Kılıç, D. (2009). Yaşlı sağlığı. Behice Erci (Ed.). Halk sağlığı hemşireliği içinde (182-214). Ankara: Gök-
tuğ Basın Yayın ve Dağıtım.
- Kılıç, D., Erci, B. (2004). Osteoporozdan korunmada hemşirenin rolü. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik
Yüksekokulu Dergisi*, 7, 103-111.
- Kutsal, Y.G. (Ed.). (1998). *Osteoporoz*. İstanbul: Roche Müstahzarları Sanayi A.Ş.
- Kutsal, Y.G. (Ed.). (2001). *Osteoporoz*. Ankara: Güneş Kitabevi Ltd. Şti.
- Ladwig, G.B., Ackley, B.J. (2014). *Mosby's guide to nursing diagnosis*. (Fourth edit). China: Elsevier.
- Lappe, J., Meyer, C.L. (1997). Nursing care of clients with musculoskeletal disorders. J.M. Black, E.M.
Jacobs (Eds.), *Medical-surgical nursing clinical management for continuity of care* içinde (2098-2106).
Saunders Company.
- Marcus, R., Feldman, D., Kelsey, J. (Ed.). (1996). *Osteoporosis*. London: Academic Press Limited.
- Martin, A.R., Sornay-Rendu, E., Chandler, J.M., Duboeuf, F., Girman, C.J., Delmas, P.D. (2002). The impact
of osteoporosis on quality-of-life: the OFELY cohort. *Bone*, 31, 32-36.
- Murray, C.A. (2006). Interventions for Clients with Musculoskeletal Problems. D.D. Ignatavicius,
M.L. Workman, E. Sounders (Eds.), *Medical-surgical nursing critical thinking for collaborative care* içinde
(1157-1169). U.S.A.: Elsevier Saunders.
- Özdemir, A. (2016). Yaşlılık ve balneoterapi. Arın Namal, Aysegül Demirhan Erdemir & Bozena Plonka
Szyroka (Ed.), *Tarihte sağlık ve su kültürü* içinde (245-250). İstanbul: İstanbul Medikal Sağlık ve Yayıncılık.
- Pınar, G., Pınar, T., Doğan, N., Karahan, A., Algieer, L., Abbasoğlu, A., Kuşçu, E. (2009). Kırk beş yaş ve
üstü kadınlarda osteoporoz risk faktörleri. *Dicle Tıp Derg*, 36 (4), 258-266.
- Radziunas, I. (2006). The role of nurses in osteoporosis. *Osteoporosis Action*, 1, 5-6.
- Ruda, S.C. (2000). Musculoskeletal Problems. S.M. Lewis, M.M. Heitkemper, S.R. Dirksen (EdS.), *Me-
dical -surgical nursing assesment and management of clinical problems* içinde (1812-1817). A Harcourt
Health Sciences Company.
- Sasser, A.C., Rousculp, M.D., Birnbaum, H.G., Oster, E.F., Lufkin, E., Mallet, D. (2005). Economic burden
of osteoporosis, breast cancer, and cardiovascular disease among postmenopausal women in an employ-
ed population. *Women's Health Issues*, 15, 97-108.
- Seçginli, S. (2007). Kadınlarda osteoporozla ilişkin bilgi, inanç ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Ata-
türk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10, 77-88.
- Smeltzer, S.C., Bare, B.G., Hinkle, J.L., Cheever, K.H. (2008). *Textbook of Medical-Surgical Nursing*. (11th
ed.). Lippincott Williams & Wilkins, a Wolters Kluwer Business.
- Şendir, M., Büyükyılmaz, F. (2006). Eksternal fiksasyon uygulanan hastanın bakımı ve eğitimi. *İstan-
bul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14, 15-25.
- Tokem, Y. (2015). Kas-iskelet sistemi hastalıkları. Sevim Çelik & Öznur Usta Yeşilbalkan (Çev.Ed.),
Dahili ve cerrahi hastalıklar hemşireliği içinde (282-312). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tülek, Z. (2017). Osteoporoz. Nuray Enç (Ed.), *İç hastalıkları hemşireliği* içinde (434-437). İstanbul:
Nobel Tıp Kitabevi.
- Ünsar, S. (2012). Osteoporoz ve bakım. Zehra Durna (Ed.), *Kronik hastalıklar ve bakım* içinde (423-
440). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.